

Opgave 1

Conjunctuurperikelen

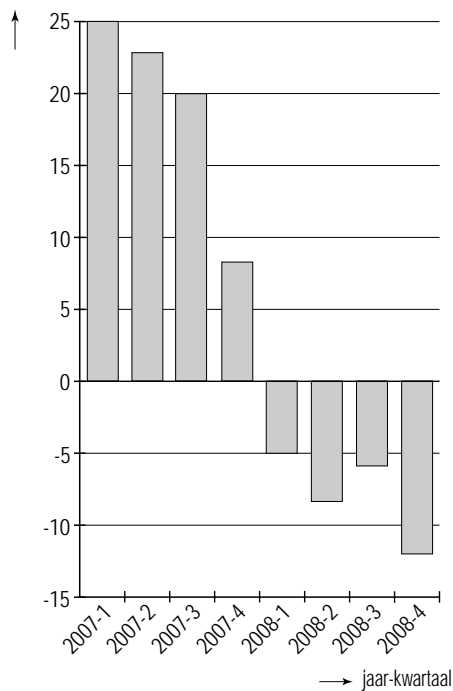
In een krant stonden de onderstaande grafieken die afkomstig zijn van het planbureau van een land. Deze grafieken geven samen een beeld van de ontwikkeling van de economie van het desbetreffende land in de jaren 2007 en 2008. Een analist van de krant zag in de grafieken ondersteuning voor drie opvattingen:

- 1 De ontwikkeling van het consumentenvertrouwen heeft gevolgen gehad voor de werkloosheid.
- 2 Tot eind 2007 toonde de economie tekenen van overbesteding; daarna is daar geen sprake meer van.
- 3 De overbesteding heeft gevolgen gehad voor de omvang van het exportvolume van het land.

Daarnaast twijfelde de analist aan de juistheid van de voorspelling van het planbureau met betrekking tot het financieringssaldo van de overheid. Voor 2009 heeft de regering van dit land een bezuinigingsbeleid aangekondigd en de analist vindt dat de procyclische effecten daarvan door het planbureau worden onderschat.

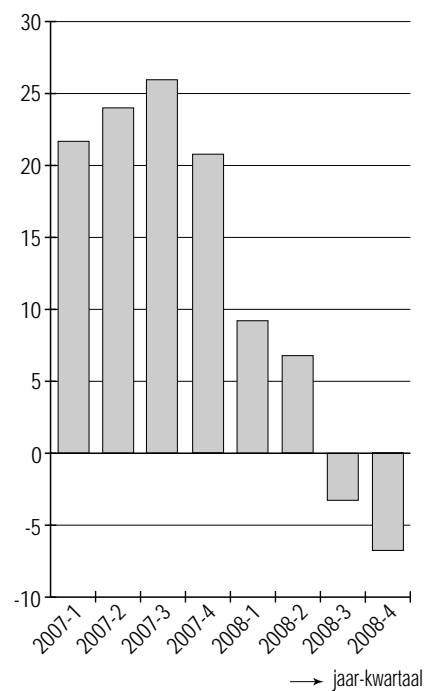
consumentenvertrouwen

% verschil in aantal positieve en negatieve verwachtingen onder geënquêteerden

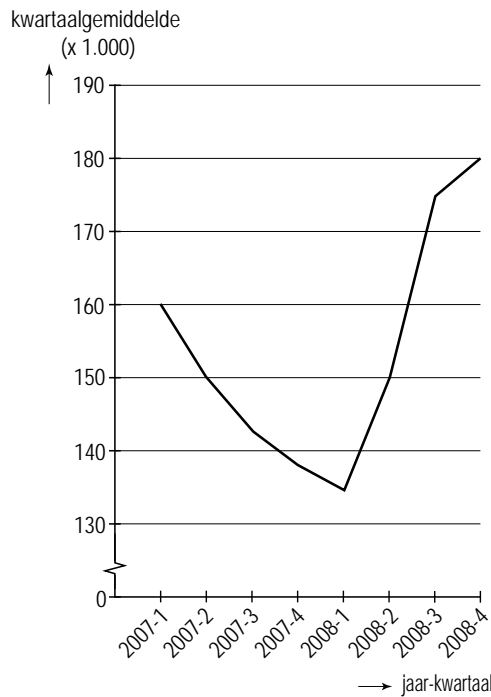

exportvolume

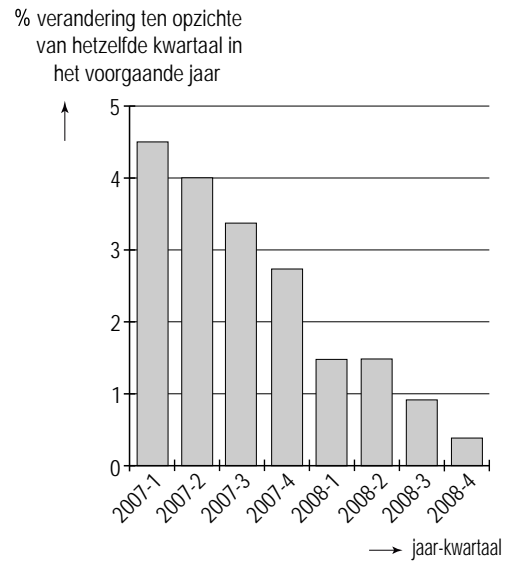
% verandering ten opzichte van hetzelfde kwartaal in het voorgaande jaar

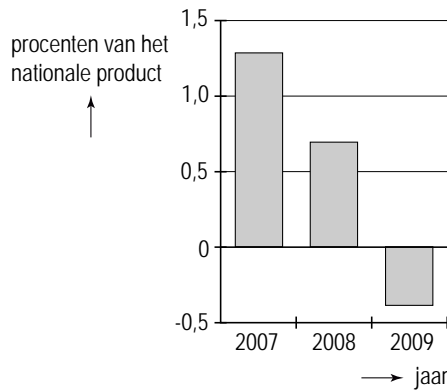
geregisteerde werkloosheid

nationaal product

**financieringssaldo overheid
(2009 is een prognose)**

- 2p 1 Beschrijf de redenering achter de eerste opvatting van de analist.
- 2p 2 Beschrijf op basis van de grafiek 'exportvolume' en de grafiek 'nationaal product' de redenering achter de tweede opvatting van de analist.
- 2p 3 Beschrijf de redenering achter de derde opvatting van de analist.
- 2p 4 Zal volgens de analist het financieringstekort in 2009 hoger of lager zijn dan de voorspelling van het planbureau? Verklaar het antwoord.

Opgave 2

uit een krant:

Aftrek hypotheekrente onder vuur

Bezitters van koopwoningen hebben in Nederland de mogelijkheid de betaalde hypotheekrente als aftrekpost te gebruiken bij de berekening van de inkomstenbelasting. Deze hypotheekrenteaftrek zal in de komende jaren beperkt worden. Hoewel de meningen verdeeld zijn, bestaat hiervoor in de politiek voldoende draagvlak. De genoemde beperking kan gevolgen hebben voor de woningmarkt en voor het inkomen van woningbezitters.

Een beperking van de hypotheekrenteaftrek kan leiden tot een prijsdaling op de woningmarkt.

- 2p **5** Geef daarvoor een verklaring.

Voor 2009 is gegeven dat:

- 4 miljoen gezinnen van de hypotheekrenteaftrek gebruikmaken;
- deze gezinnen in totaal € 20 miljard hypotheekrente aftrekken;
- die aftrek geschiedt tegen een marginaal tarief van gemiddeld 45%;
- deze gezinnen een gemiddeld bruto-jaarinkomen hebben van € 62.500 en hierover gemiddeld 28% belasting betalen.

Een politieke partij doet het voorstel in alle gevallen de hypotheekrenteaftrek te verrekenen tegen een tarief van 25%. Dit voorstel zou bij de 4 miljoen gezinnen gemiddeld tot een daling van het netto-jaarinkomen leiden.

- 3p **6** Bereken hoeveel procent het gemiddeld netto-jaarinkomen van de bedoelde gezinnen daalt bij uitvoering van het voorstel van deze politieke partij (in ten minste één decimaal).
- 2p **7** Leg uit dat uitvoering van het voorstel van deze politieke partij een nivellerend effect op de secundaire inkomensverdeling heeft.

Opgave 3

uit een krant (maart 2007):

Minder werken voor meer banen

Duitsland telt 82,5 miljoen inwoners. Daarvan behoren er 42,6 miljoen tot de beroepsbevolking. Er zijn 4,6 miljoen Duitsers werkloos en voor Duitse begrippen is dat erg veel. Sommigen verklaren die hoge werkloosheid door te wijzen op de zwakke concurrentiepositie van Duitse bedrijven op de buitenlandse afzetmarkten. Een econoom is echter van mening dat de werkloosheid in Duitsland zo hoog is, doordat vakbonden en werkgevers daar te laat hebben ingezet op zaken als arbeidstijdverkorting en deeltijdwerk. Duitsers werken gemiddeld 36,5 uren per week. Ter vergelijking: Nederlanders werken gemiddeld slechts 31,5 uren per week. Het werkloosheidspercentage in Nederland is de helft van dat in Duitsland.

De econoom heeft geschat wat het effect van minder werken is op het werkloosheidspercentage in Duitsland. Als het aantal per week gewerkte uren daalt tot gemiddeld 34,5 kunnen er volgens de econoom 1,65 miljoen werklozen in Duitsland aan de slag, waardoor het werkloosheidspercentage met bijna 4 procentpunten daalt. De econoom gaat uit van een herbezetting van 75% en een gelijkblijvende totale productie.

- 2p **8** Laat met een berekening zien dat de econoom uitkomt op gemiddeld 1,65 miljoen extra banen.
- 2p **9** Klopt de conclusie van de econoom met betrekking tot het werkloosheidspercentage? Verklaar het antwoord met een berekening.

Arbeidstijdverkorting leidt meestal tot hogere loonkosten per eenheid product. Werkgevers kunnen die hogere kosten afwentelen op de verkoopprijzen, maar ook op de werkgelegenheid. Als dit laatste gebeurt door bedrijfsonderdelen te sluiten of naar het buitenland te verplaatsen, daalt de productie.

- 2p **10** Citeer de zin uit het krantenartikel waaruit blijkt dat afwenteling op de verkoopprijzen in de gegeven situatie geen optie is.
- 2p **11** Beschrijf hoe een loonkostenstijging op de werkgelegenheid kan worden afgewenteld zonder dat de productie daalt.

Opgave 4

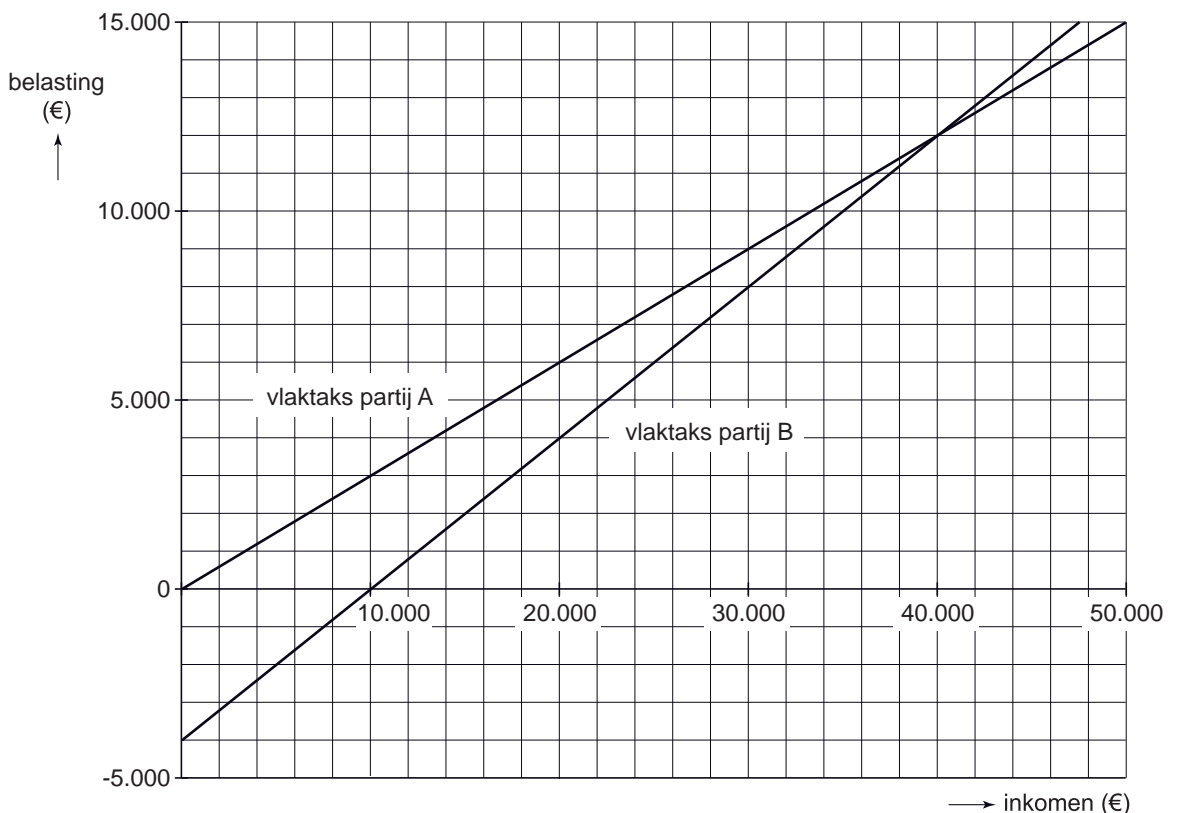
Alle schouders even sterk?

In discussies over de inkomstenbelasting wordt regelmatig het idee van een ‘vlaktaks’ onder de aandacht gebracht. Bedoeld wordt dan een stelsel van inkomstenbelasting waarbij iedere belastingbetaler ongeacht de hoogte van het inkomen hetzelfde percentage inkomstenbelasting betaalt.

In een verkiezingscampagne hebben twee politieke partijen, partij A en partij B, in hun programma opgenomen dat zij een vlaktaks willen invoeren. Partij B wil naast die vlaktaks iedere belastingbetaler een gelijk bedrag aan belastingkorting geven; mensen die minder belasting betalen dan die korting, krijgen het verschil van de belastingdienst op hun rekening gestort. Volgens partij B doet zij daarmee recht aan haar uitgangspunt dat ‘sterkere schouders zwaardere lasten moeten dragen’.

In de figuur staat weergegeven wat belastingbetalers op jaarbasis per saldo aan belasting betalen dan wel op hun rekening gestort krijgen.

belasting bij vlaktaks

- 2p **12** Hoeveel bedraagt in het voorstel van partij B:
- de belastingkorting;
 - het belastingpercentage?
- Vermeld bij het belastingpercentage de berekening.

Politicus Zeil van partij A stelt dat het voorstel van zijn partij meer prikkels geeft tot het maken van carrière op de arbeidsmarkt dan het voorstel van partij B.

- 2p **13** Beschrijf de gedachtegang van politicus Zeil.

Politicus Dijk van partij B zegt dat de belastingkorting in het voorstel van zijn partij er voor zorgt dat het belastingsysteem progressief is waardoor de inkomensverdeling genivelleerd wordt. Politicus Hoek van partij B stelt dat de belastingkorting daarvoor niet nodig is. Hij zegt: "Het belastingtarief in het voorstel van mijn partij is hoger dan bij partij A en dat leidt ook zonder belastingkorting tot inkomensnivellering".

- 2p **14** Leg uit dat de belastingkorting het belastingsysteem progressief maakt.

- 2p **15** Is de uitspraak van politicus Hoek juist of onjuist? Verklaar het antwoord.

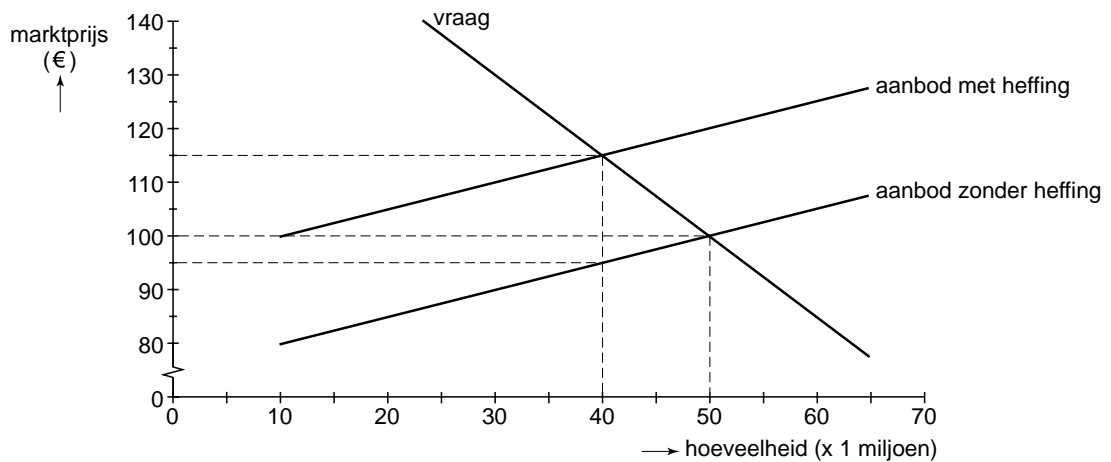
Opgave 5

Wie zal dat betalen?

Een milieuorganisatie heeft vastgesteld dat een bepaald consumptiegoed veel maatschappelijke kosten met zich meebrengt. De organisatie wil deze met ten minste 25% reduceren en pleit bij de overheid voor de instelling van een kostprijsverhogende heffing. Het effect van deze heffing illustreert zij met behulp van een tabel en een grafiek. De tabel laat zien dat de maatschappelijke kosten van dit consumptiegoed afnemen naarmate het gebruik ervan afneemt.

maatschappelijke kosten van het consumptiegoed									
indexcijfer gebruikte hoeveelheid ^{*)}	100	95	90	85	80	75	70	65	
indexcijfer maatschappelijke kosten ^{*)}	100	92	85	79	74	70	67	65	
^{*)} De hoeveelheid en de maatschappelijke kosten in de uitgangssituatie zijn op 100 gesteld.									

vraag naar en aanbod van het consumptiegoed

2p **16** Noem een consumptiegoed en geef aan hoe dat maatschappelijke kosten met zich kan meebrengen.

2p **17** Toon aan dat in de gegeven situatie door de instelling van de heffing de maatschappelijke kosten met 26% afnemen.

De producenten van dit goed hebben kritiek op de instelling van de heffing, omdat hun omzet daardoor wordt aangetast. Als de heffing er toch komt, eisen de producenten dat de overheid met de opbrengst van de heffing ten minste de helft van hun omzetverlies zal compenseren.

3p **18** Is de opbrengst van de heffing groot genoeg om aan de eis van de producenten te voldoen? Verklaar het antwoord met een berekening.

Sommige politici denken dat in werkelijkheid de maatschappelijke kosten door de instelling van de heffing minder dalen dan de milieuorganisatie denkt. Dat komt volgens hen doordat de prijselasticiteit van de vraag verkeerd is ingeschat.

2p **19** Is de vraag naar dit consumptiegoed volgens de politici meer of minder prijselastisch dan volgens de milieuorganisatie? Verklaar het antwoord.

Opgave 6

uit een krant (januari 2006):

IJdele hoop op renteverlaging

Sommige regeringen hebben er alles aan gedaan om de Europese Centrale Bank (ECB) over te halen de rente te verlagen. Franse en Duitse regeringsvertegenwoordigers riepen de ECB op de rente te verlagen en de Italiaanse minister van financiën wilde zelfs dat de ECB tegelijkertijd rechtstreeks zou interveniëren op de valutamarkt om zo de euro goedkoper te maken.

De regeringen van de genoemde landen grijpen de inflatiedaling in het eurogebied aan om hun pleidooi kracht bij te zetten. Financiële analisten bevestigen die inflatiedaling, maar rekenen erop dat de inflatie in het tweede kwartaal weer zal oplopen. Die verwachting wordt volgens hen ondersteund door de daling van de eurokoers. Zij verwachten dan ook niet dat de ECB zich ook maar iets gelegen laat liggen aan de oproep tot renteverlaging.

De economische situatie in Frankrijk, Duitsland en Italië wordt gekenmerkt door een hoog werkloosheidspercentage en een als te groot ervaren tekort op de overheidsbegroting.

- 2p **20** Leg uit dat een renteverlaging door de ECB een bijdrage kan leveren aan een verlaging van de werkloosheid in de genoemde landen.
- 2p **21** Leg uit dat juist de regeringen van de genoemde landen voor het bestrijden van de werkloosheid een dringend beroep op de ECB doen.

In de samenhang tussen inflatie en eurokoers is er sprake van een wisselwerking (zie schema).

- 2p **22** Is er volgens het krantenbericht sprake van een positief verband of van een negatief verband tussen de eurokoers enerzijds en de inflatie in het eurogebied anderzijds? Verklaar het antwoord.
- 2p **23** Zal bij een relatief lage inflatie in het eurogebied in vergelijking met andere landen de eurokoers dalen of stijgen? Verklaar het antwoord.

Een econoom noemde het voorstel van de Italiaanse minister van financiën dubbelop omdat een renteverlaging door de ECB een rechtstreekse interventie op de valutamarkt voor het beoogde doel overbodig zou maken.

- 2p **24** Geef voor de opvatting van deze econoom een verklaring.

Opgave 7

De strategie van de OPEC

De olieprijs komt tot stand onder invloed van vraag en aanbod op de wereldoliemarkt. Ongeveer 40% van de wereldolieproductie vindt plaats in de landen die samen het OPEC-kartel vormen. Het OPEC-kartel probeert regelmatig de prijs van olie op de wereldmarkt te stabiliseren door een aanpassing van de olieproductie van de OPEC-landen.

In de uitgangssituatie zijn van de wereldoliemarkt de onderstaande gegevens bekend.

olieproductie OPEC	$Qa_{\text{opec}} = 9$
olieproductie overige landen	$Qa_{\text{overige}} = 0,08P + 8,7$
totale olieproductie	$Qa = Qa_{\text{opec}} + Qa_{\text{overige}}$
totale vraag naar olie	$Qv = -0,02P + 23,7$
Qa en Qv	aangeboden respectievelijk gevraagde hoeveelheid olie in miljoenen vaten per dag
P	prijs per vat olie in dollars

Stel dat de OPEC zijn olieproductie zodanig wil verlagen dat de olieprijs 20% boven het niveau in de uitgangssituatie komt te liggen.

- 3p **25** Bereken hoe groot de olieproductie van de OPEC moet worden om die doelstelling te bereiken.

In de industrielanden zijn de meningen over deze actie van de OPEC verdeeld. De OPEC-actie zal de koopkracht van de consument negatief beïnvloeden, maar kan vanwege het leefmilieu voor positieve welvaartseffecten zorgen. Sommigen vrezen dat de OPEC de olieprijs tot grote hoogte kan opdrijven. Een analist beweert echter dat dit zo'n vaart niet loopt: 'een dergelijke strategie zal de OPEC niet lang kunnen volhouden aangezien de exportopbrengst van de OPEC-landen mede afhankelijk is van de prijselasticiteit van de vraag naar olie en die elasticiteit zal bij een stijgende olieprijs steeds groter worden.'

- 2p **26** Geef een verklaring voor de in de tekst bedoelde positieve welvaartseffecten van de actie van de OPEC.
- 2p **27** Leg uit waarom de prijselasticiteit van de vraag naar olie steeds groter wordt als de olieprijs stijgt.
- 2p **28** Leg uit dat de bedoelde strategie kan leiden tot lagere exportopbrengsten voor de OPEC-landen.